

Advies over de invoering van modulaire organisatievormen in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs

1 Situering

- a) Het vast bureau besliste op 7 mei 2002 dat de Vlor een principiële standpunt formuleert over modulaire organisatievormen in het Vlaamse onderwijs. De Vlor zal problemen signaleren, en voorwaarden en voorstellen formuleren over de haalbaarheid van modulaire organisatievormen. Hij zal daarbij rekening houden met de beschikbare ervaringen en onderzoeksresultaten uit het huidige experiment in het beroepsgericht secundair onderwijs en met de ervaring die in het volwassenenonderwijs op vrij grote schaal bestaat inzake modulaire onderwijsorganisatie.

De Vlor brengt zijn advies uit, onafgezien de evaluatie van het experiment in het beroepsgericht secundair onderwijs dat afloopt in 2007. Bij de definitieve beslissing tot veralgemeende invoering dient, naast dit advies, alleszins ook rekening te worden gehouden met de bevindingen van het experiment door alle betrokken actoren én met de resultaten van het lopende (OBPWO) wetenschappelijk evaluatieonderzoek door UIA, VUB en HIVA. Deze definitieve beslissing dient tijdig genomen te worden om een vlotte invoering mogelijk te maken.

De Algemene Raad keurde dit advies op 21 januari 2003 unaniem goed: 20 leden stemden voor; 12 leden onthielden zich.

- b) In dit advies beperkt de Vlor zich tot modulaire organisatievormen in het kader van beroepsopleidingen.

De Vlor tracht in deze oefening zo weinig mogelijk uit te gaan van bestaande structuren/decreten, en enkel rekening te houden met de doelgroepen die moeten bediend worden. Hij hoopt zo te vermijden dat hij onnodige lineaire structuurelementen invoert in modulaire denkpatronen.

De Vlor stelt vast dat er doorgaans grote verschillen zijn in de uitwerking van modulaire organisatievormen. De diversiteit in de begripsomschrijvingen bewijst dit ook. Dat komt onder meer omdat men met uiteenlopende motieven kan beslissen om een modulaire onderwijsorganisatievorm uit te werken.

Daarom formuleert de Vlor uitgangspunten en doelstellingen voor de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs (punt 2). Deze uitgangspunten en doelstellingen beïnvloeden de vormgeving van het modulaire onderwijs. Deze staat beschreven in punt 3.

2 Uitgangspunten en doelstellingen bij de invoering van modulaire organisatievormen in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs

Modulaire onderwijsorganisatievormen creëren een kader dat tegemoet kan komen aan bepaalde doelstellingen die het beroepsgerichte onderwijs in samenspraak met het arbeidsveld vooropstelt. Anders gesteld, de Vlor meent dat modulaire onderwijsorganisatievormen zeker bepaalde doelen (punt 2.1) moeten ondersteunen. Daarmee sluit de Vlor niet uit dat ook andere oplossingen mogelijk zijn om deze doelen na te streven. Bovendien zal de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen niet volstaan om deze doelstellingen te realiseren.

Dus formuleert de Vlor ook een aantal uitgangspunten (punt 2.2) die noodzakelijkerwijze vervuld moeten zijn indien men modulaire onderwijsorganisatievormen wil invoeren in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs.

2.1 Doelstellingen bij de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen

2.1.1 De lerende centraal plaatsen

De Vlor wenst dat het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs tegemoet komt aan de behoefte van ieder lerend individu. Elke leerling moet maximale kansen krijgen om zich optimaal te ontplooien. De individualisatie van de leerweg ⁽¹⁾ en het individueel leerrendement komen meer op de voorgrond, er is meer ruimte voor maatwerk.

Elke leerling moet bijgevolg de mogelijkheid hebben om een voor hem zo geschikt mogelijk leertraject te volgen zodat hij een voor hem zo geschikt mogelijke kwalificatie kan behalen, in het voor hem meest geschikt tempo.

Modulaire onderwijsorganisatievormen kunnen hiertoe bijdragen. Want de kleinere opleidings- of onderwijsdelen waarmee men doorgaans werkt, laten toe om meer flexibel in te spelen op individuele interesses en mogelijkheden.

2.1.2 Een overzichtelijk onderwijs- en opleidingsaanbod creëren

De Vlor vindt de verdere uitbouw van een overzichtelijk onderwijs- en opleidingsaanbod wenselijk. Dit omvat de ontwikkeling van transparante leertrajecten die kaderen in de Vlaamse opleidingenstructuur. Deze Vlaamse opleidingenstructuur sluit aan op algemeen maatschappelijke behoeften en op behoeften van de arbeidsmarkt.

Wie de leertrajecten of onderdelen van de leertrajecten met succes voleindigt, ontvangt een maatschappelijk herkenbare sanctionering.

1 Het leertraject is de voorgeschreven volgorde van modules binnen een opleiding. Voor het leerplichtonderwijs draagt de overheid daarvoor de verantwoordelijkheid. Het begrip leerweg verwijst naar de individuele weg die door de lerende wordt gevolgd in het voorgeschreven leertraject.

Een overzichtelijk onderwijs- en opleidingsaanbod **moet** er bovendien voor zorgen dat er efficiënte overgangen ontstaan tussen verschillende onderwijs- en andere opleidingsverstrekkers.

Modulaire onderwijsorganisatievormen kunnen hiertoe bijdragen. Een heldere indeling in kleinere delen kan de transparantie van opleidingen bevorderen. Deze kleinere opleidings- of onderwijsdelen bieden ook meer flexibele overgangsmogelijkheden.

2.1.3 De ongekwalificeerde uitstroom verminderen

De jaarlijkse ongekwalificeerde uitstroom op het einde van het secundair onderwijs wordt geschat op 15 % van het totaal aantal lerenden dat het onderwijs verlaat. De Vlor vindt het een belangrijke verantwoordelijkheid van onderwijs om dat percentage te verminderen.

Modulaire onderwijsorganisatievormen kunnen hier op verschillende manieren toe bijdragen.

De responsabilisering van de jongere om zijn eigen leerloopbaan in handen te nemen – weliswaar met de nodige trajectbegeleiding – en de kans op succeservaringen verhogen de motivatie van jongeren om te leren. De ondersteuning van flexibele overgangen naar andere opleidingen kan de voortijdige uitstroom verminderen. Ten slotte daalt het aantal jongeren dat zonder enige kwalificatie uitstroomt als men tussentijdse kwalificaties uitreikt. Toch blijft de Vlor ervoor ijveren dat zoveel mogelijk jongeren een eindstudiebewijs van het secundair onderwijs zouden behalen, vóór ze hun voltijdse of deeltijdse onderwijsloopbaan (al dan niet definitief) onderbreken. Een modulaire onderwijsorganisatievorm moet bijdragen tot een vermindering van het aantal jongeren dat zonder eindstudiebewijs uitstroomt uit het secundair onderwijs en het globaal onderwijsniveau handhaven zoal niet verhogen. Hierover moet het experiment uitsluitsel geven.

2.1.4 Tot levenslang en levensbreed leren stimuleren

De voortdurende toename van informatie en de complexiteit van de problemen waarmee de samenleving geconfronteerd wordt, nopen tot levenslang en levensbreed leren. Dit wordt niet langer betwist. In mindere mate is er al overeenstemming over welke middelen ingezet moeten worden om levenslang en levensbreed leren te realiseren. Maar het staat vast dat het onderwijs hiervoor een belangrijke basis moet leggen.

Modulaire onderwijsorganisatievormen kunnen bijdragen tot levenslang en levensbreed leren omdat het responsabiliseren van de lerende voor zijn eigen leerproces en de mogelijke tussentijdse succeservaringen de motivatie tot leren bevorderen. Bovendien geeft een overzichtelijk onderwijsaanbod een beter in- en uitzicht op mogelijke vervolgtrajecten. Het bijhouden van een portfolio door de onderwijsinstelling is in dit kader een noodzakelijke voorwaarde.

2.2 Uitgangspunten bij de invoering van modulaire organisatievormen in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs.

Voor de Vlor gelden een aantal algemene uitgangspunten bij de invoering van modulaire organisatievormen. Worden deze uitgangspunten niet nageleefd, dan zal de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen niet die resultaten opleveren die de Vlor essentieel vindt.

Een aantal van deze uitgangspunten geven uiting aan een specifieke zorg bij de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen, anderen geven uiting aan een algemene bekommernis bij invoering van grootschalige en ingrijpende vernieuwingen in het Vlaamse onderwijs.

De invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen moet volgens de Vlor gepaard gaan met:

1. gelijkwaardigheid van studiebewijzen;
2. het behoud van de leerplicht;
3. het respecteren van de autonomie van de inrichtende macht;
4. een mentaliteitswijziging in de traditionele denkpatronen over competenties ⁽²⁾, onderwijs en leren;
5. een vernieuwing van de onderwijsleersituatie;
6. betrokkenheid van leraren;
7. voldoende aandacht voor vormend onderwijs.

2.2.1 Gelijkwaardigheid van studiebewijzen

De Vlor wenst dat vergelijkbare studiebewijzen gelijkwaardig zijn. De waarde van een getuigschrift mag niet beïnvloed worden door het specifieke onderwijs – of opleidingsstelsel waar het werd behaald. De opleidingenstructuur moet dus voorzien dat opleidingen met vergelijkbare doelen tot gelijkwaardige studiebewijzen leiden. Deze studiebewijzen moeten zowel horizontaal als verticaal valoriseerbaar zijn, dwz tussen

- de verschillende onderwijsniveaus (secundair, hoger, volwassenenonderwijs);
- de verschillende onderwijsvormen die beroepsgerichte opleidingen aanbieden;
- het gewoon en buitengewoon onderwijs;
- het voltijds en deeltijds onderwijs;
- onderwijs- en andere door de overheid erkende opleidingsverstrekkers.

De valoriseerbaarheid geldt telkens in alle mogelijke richtingen bv. van gewoon naar buitengewoon onderwijs maar ook omgekeerd.

2.2.2 Het behoud van de leerplicht

De mogelijkheden die modulaire onderwijsorganisatievormen bieden, kunnen zowel bij de jongere als op de arbeidsmarkt de verwachting wekken dat jongeren kunnen uitstromen uit het onderwijs zodra ze bepaalde voor de arbeidsmarkt herkenbare studiebewijzen hebben behaald. Deze verwachtingen komen minstens in conflict met de leerplichtwet die deelname aan onderwijs-leerprocessen tot aan een bepaalde leeftijd oplegt. Deze verwachtingen van jongeren én van de arbeidsmarkt zouden ertoe kunnen leiden dat het behoud van de huidige leerplichtwet in vraag wordt gesteld.

De Vlor is overtuigd dat de invoering van modulaire organisatievormen in het secundair onderwijs niet mag raken aan de leerplicht. De Vlor meent immers dat de leerplichtwet er toe bijdraagt dat elke jongere in voldoende mate kansen heeft op persoons- en basisvorming, dat elke jongere voldoende kansen heeft op vorming tot sociale en maatschappelijke integratie en participatie aan een complexe samenleving. De leerplichtwet vormt ook een

2 De Vlor geeft aan het begrip competentie een ruime invulling. Een competentie is de combinatie van kennis, vaardigheden, attitudes en persoonskenmerken die een persoon gebruikt om te functioneren naar de eisen die gesteld worden in een specifieke context (arbeids, opleidings, maatschappelijke en culturele).

bescherming van jongeren tegen feitelijke sociale en economische onvrijheid om te kiezen voor een langer leertraject.

2.2.3 Het respecteren van de autonomie van de inrichtende macht

Bij de invoering van een modulaire onderwijsorganisatie moet de autonomie van de inrichtende macht gerespecteerd worden. Daar zijn verschillende redenen voor. Veranderingsprocessen zijn maar effectief indien de organisatie zelf "eigenaar" kan zijn van de verandering. Diversiteit in de pedagogisch-didactische vormgeving is noodzakelijk om aan de diversiteit van lerenden tegemoet te komen. De school én de opleidingsverstrekker moeten een sterke greep kunnen houden op de voorwaarden voor een aangepaste leersituatie. Bovendien moet de vrijheid van onderwijs gerespecteerd blijven.

2.2.4 Een mentaliteitswijziging in de traditionele denkpatronen over competenties, onderwijs en leren

De motivatie verwerven om te leren lukt maar als elk soort leren een positiever imago krijgt. Daarom wil de Vlor dat verschillende soorten competenties gelijkwaardig gewaardeerd worden. Dit leidt tot een gelijkwaardiger beoordelen van de verschillende opleidingen. Daarvoor is in onderwijs, maar ook breder maatschappelijk, een mentaliteitswijziging nodig.

2.2.5 Vernieuwing van de onderwijsleersituatie

Opdat de lerende centraal komt te staan in onderwijs, zal het wijzigen van de organisatiestructuur niet volstaan. Er is **eveneens** nood aan vernieuwing van de onderwijsleersituatie. Er zijn tal van mogelijkheden. Doorgaans wordt verwezen naar o.a. de invoering van meer

- interactieve en activerende werkvormen;
- aantrekkelijke leermiddelen;
- competentiegericht leren;
- werkvormen die aansluiten bij het begeleid zelfstandig leren;

...

De wijze waarop een school deze vernieuwing van de onderwijsleersituatie tot stand brengt, behoort essentieel tot de keuzevrijheid van de school.

2.2.6 Betrokkenheid van leraren

Leraren moeten op alle niveaus van bij aanvang betrokken worden bij alle besluitvormingsprocessen die gepaard gaan met ingrijpende vernieuwingen zoals de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen.

Op het centrale niveau zijn onderhandelingen nodig over alle mogelijke wijzigingen die modulaire organisatievormen met zich meebrengen: wijzigingen aan de lesbevoegdheid, aan de opdrachtschrijving, en aan de rechtspositieregeling.

Ook op het lokale niveau is betrokkenheid van leraren essentieel: de leraar moet mee vorm kunnen geven aan het lokale schoolbeleid, aan keuzeprocessen inzake vernieuwing, enz .

2.2.7 Voldoende aandacht voor vormend onderwijs

Het is binnen leerplichtonderwijs onverstandig uit te gaan van een louter beroepsgericht opleidingsconcept. Men creëert zo de indruk dat ook onderwijs dat beroepsgerichte ambities

heeft louter kwalificerend wordt. O.i. heeft elke leerling recht op vormend onderwijs (algemene vorming, brede beroepsvorming) tot hij het einde van de leerplicht bereikt heeft.

Het kwalificatiegericht opleidingsconcept botst met de nieuwe visies op leren. Moderne leerpsychologen pleiten ervoor om de leerdoelen meer te organiseren rond concrete contexten (en niet rond vaardigheden) bv. projecten, probleemsituaties, beroepssituaties.

Kwalificaties hebben daarin alleen nog een evaluerende functie: men mag de kwalificaties echt niet gebruiken als uitgangspunt voor het schrijven van curricula. De nieuwe onderwijsopvattingen die we in het beroepsonderwijs bepleiten, vragen om vakdoorbrekende leercontexten, geconcretiseerd in problemen, projecten en competenties. Louter kwalificatiegerichte opleidingen promoten de afwerking van een reeks van elkaar losstaande trajecten. Zo wordt de synthese erg moeilijk.

Welk soort onderwijs wil de overheid voor het leerplichtonderwijs (voltijds, deeltijds en buitengewoon secundair onderwijs)? Wat wordt het uitgangspunt om een nieuwe opleidingenstructuur te construeren? Zullen we louter beroepsprofielmatig denken of een opbouw betrachten vanuit vormende en pedagogisch-didactisch onderbouwde groeiprocessen. Beide lijken te verzoenen. De manier waarop onderwijs georganiseerd wordt is een logisch gevolg van de keuze van het vormingsconcept. Zij is van fundamenteel belang voor de onderwijs- en vormingskwaliteit.

Anders uitgedrukt: als de (Europese, resp. Vlaamse) overheid een eng kwalificatiegericht onderwijsvisie hanteert, dreigen de vereisten van het beroepsveld de enige en ultieme norm te worden. Dergelijke benadering brengt de bredere vormende waarde het onderwijs in het algemeen, en van het leerplichtonderwijs in het bijzonder, in het gedrang. Ook modulair onderwijs dreigt schatplichtig te worden aan deze verengende onderwijsopvatting. Wil het modulair onderwijs ook nog onderwijs zijn, zal het ruimte moeten bieden aan de andere wezenlijk functies van het onderwijs : de vorming van de menselijke persoon d.m.v de ontwikkeling van alle dimensies van de persoonlijkheid met het oog op de actieve participatie aan de samenleving. (zoals geformuleerd in 'Visie op onderwijs').'

2.3 Besluit

De Vlor vindt een modulaire onderwijsorganisatie in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs zinvol indien men bij de concrete uitwerking ervan de bovenstaande doelen kan realiseren en de bovenvermelde uitgangspunten kan respecteren. De haalbaarheid van een modulaire onderwijsorganisatie wordt beoordeeld in punt 5.

3 Vormgeving van de modulaire onderwijsorganisatie

De eerder beschreven doelstellingen en uitgangspunten vormen de basis voor de visie op de modulaire onderwijsorganisatie in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs die de Vlor hier ontwikkelt.

3.1 Organisatie van de onderwijsleersituatie

Elke lerende moet maximale kansen krijgen om zich optimaal te ontplooiën. Dat betekent dat elke lerende de mogelijkheid moet geboden worden om een voor hem zo geschikt mogelijke leerweg te volgen met het oog op het behalen van een voor hem zo geschikt mogelijke

kwalificatie. Het betekent ook dat tempoverschillen tussen lerenden aanvaard en gerespecteerd worden **en dat hieraan wordt tegemoet gekomen hetzij door aanpassing van de duurtijd van de modules, hetzij door differentiatie**.. Bovendien wordt succes in de studieloopbaan regelmatig gevalideerd.

Het uittekenen van een zo geschikt mogelijke leerweg start bij goed uitgewerkte onthaal- en intakeprocedures die zowel de kenmerken van de lerende als de contextkenmerken in beeld brengen. In de intake trachten leerling/cursist, de leraren/begeleiders en eventueel ook de ouders gezamenlijk een beeld te krijgen van de startcompetenties, van de interessegebieden en de mogelijkheden van de leerling/cursist. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de perspectieven op langere termijn.

Op basis daarvan worden voor de individuele lerende de competenties geselecteerd. De meest geschikte leerweg wordt uitgetekend. Daarna worden uit alle aangeboden leertrajecten die onderdelen geselecteerd die het best aansluiten bij de vooropgestelde leerweg. Met onderdelen van beperkt omvang is het makkelijker om adequaat aan te sluiten bij de optimale leerweg.

Regelmatig vindt **m.b.t. de leerweg** een evaluatie- en bijsturingmoment plaats. Leerling/cursist, leraren/begeleiders en ev. de ouders evalueren de tot dan toe gevolgde leerweg en bevestigen de eerder uitgestippelde leerweg of sturen hem bij.

Bijsturingen kunnen leiden tot overgangen naar andere leertrajecten, al dan niet bij andere onderwijs- en opleidingsverstreckers, en tot overgangen naar vergelijkbare leertrajecten bij andere onderwijs- en opleidingsverstreckers. Dit laatste kan nuttig zijn als de didactische aanpak bij een andere onderwijs- of opleidingsverstrekker beter aansluit bij het "leerprofiel" van de leerling/cursist.

Deze vorm van leer- en trajectbegeleiding ondersteunt de leerling/cursist in het verwerven van loopbaancompetentie: het plannen van zijn loopbaan, trajectmatig leren denken, de invloed van anderen onderkennen en zich hiertegenover plaatsen, alsook het ontwikkelen van beslissingsvaardigheden. De portfolio en het leerlingvolgsysteem zijn daarbij handige hulpmiddelen.

Hoewel er voor de lerenden/cursisten een individuele leerweg wordt uitgestippeld, worden de lerenden voor de verschillende onderdelen van de leertrajecten toch gegroepeerd. Zo worden doelgroepen en subdoelgroepen samengesteld op basis van **o.a.** gelijkaardige startpositie, motivatie, mogelijkheden, tempo, einddoel, enz.

Een klasgroep blijft dus in principe overeind. Maar de levensduur van de klasgroep kan sterk variëren omdat hij zal samengaan met het lesvolume van de onderdelen van de leertrajecten. Het systeem, waarbij de klasgroep per definitie een jaar samenblijft, wordt dus wel doorbroken.

In het onderwijs is vorming in groepsverband, socialisering, leren in een emotioneel veilige groep belangrijk. Daarom zal er in de pedagogisch-didactische opbouw zeker aandacht moeten gaan naar groepsdynamische processen.

Toch wordt recht gedaan aan verscheidenheid en aan tempoverschillen, door de beperking van het aantal klassikale contacturen. Er wordt in elk traject ruimte ingebouwd voor differentiatie.

Het onderwijsleerproces vertrekt van de lerende en staat dus in functie van het verwerven van competenties. Dit zal ook moeten blijken uit de organisatie van de onderwijsleersituatie. Daarbij wordt gedacht aan binnenklasdifferentiatie, integratie van theorie en praktijk, probleemgestuurd onderwijs, begeleid zelfstandig leren, activerend onderwijs enz.

Lerenden/cursisten behalen na elke module waarvan ze de leerdoelen bereikt hebben een (deel)certificaat. De certificaten moeten in elk geval herkenbaar zijn voor de arbeids- en opleidingsmarkt. De deelcertificaten kunnen herkenbaar zijn voor de arbeidsmarkt, maar moeten in elk geval valoriseerbaar zijn op de opleidingsmarkt. De richtlijnen rond de vakbenamingen in het Volwassenenonderwijs kunnen ook m.b.t. de benamingen van de deelcertificaten nuttig zijn.

Verschillende certificaten leiden uiteindelijk tot het bijhorende eindstudiebewijs. Hierbij moet de nodige aandacht besteed worden aan de houdbaarheid van studiebewijzen.

Het is nuttig dat op het einde van het traject een onderwijsleersituatie wordt gecreëerd waarin doelen uit verschillende modules geïntegreerd aan bod komen. Voor de basisvorming is een globale beoordeling voor een groter geheel aangewezen.

Lerenden/cursisten die (al dan niet tijdelijk) uitstromen uit het onderwijs zonder dat ze het certificaat behalen van het leertraject dat ze doorlopen hebben, ontvangen deelcertificaten en/of een attest van verworven competenties. Dit attest heeft ook de bedoeling duidelijk te maken welke trajecten de lerenden/cursisten nog moeten/kunnen volgen om het eindstudiebewijs te behalen, bv. via het volwassenenonderwijs.

3.2 Schoolorganisatie

Het centraal stellen van elke lerende in de onderwijsleersituatie veronderstelt een uitgebreid en transparant opleidingsaanbod. Er moeten immers voldoende keuzemogelijkheden zijn. Er moet ook rekening gehouden worden met verschillen in leertempo. De verschillende keuzemogelijkheden en de bijhorende bijkomende opleidingsmogelijkheden moeten voldoende herkenbaar worden voorgesteld.

De school kan de modules om pedagogisch-didactische redenen nog verder indelen in eenheden.

Als elke lerende centraal staat in de onderwijsleersituatie zal een aanpassing van de taken van het personeel vereist zijn. De noodzakelijke aandacht voor traject- en leerbegeleiding neemt een veel omvangrijkere plaats in. De school moet alle betrokken leerkrachten hierover duidelijk informeren. Zij moet er ook over waken dat een andere taakverdeling geen aanleiding geeft tot taakverzwaring.

De noodzakelijke, bijhorende innovatie op schoolniveau vergt een adequaat beleid gericht op veranderingen. Alleszins moet de school expliciete keuzes maken en duidelijk omschrijven welke vernieuwingen zij wil doorvoeren. De school investeert in voldoende voorbereiding en ondersteuning. **Naast mogelijke ondersteuning bij vorming heeft de** overheid heeft hier een stimulerende rol, maar is geen initiatiefnemer.

3.3 Organisatie op macro-niveau: de ontwikkeling van een modulaire opleidingenstructuur en modulaire opleidingen

De wenselijke organisatie van de onderwijsleersituatie en de wenselijke schoolorganisatie veronderstelt de ondersteuning en de uitbouw van een modulaire opleidingenstructuur op macro-niveau. De overheid beperkt zich daarbij tot het aangeven van een globaal kader.

Voorts controleert zij de kwaliteit van de verstrekte opleidingen. Zij gaat vooraf na of in de leerplannen, **handelingsplannen** en / of curricula de nodige **eindtermen**, **ontwikkelingsdoelen**, specifieke eindtermen, **basiscompetenties** deugdelijk zijn verwerkt met het oog op het uitreiken van een gelijkwaardige certificering, en zij registreert deze opleidingen met dat doel.

Het al dan niet toekennen van de vrijheid aan onderwijsinstellingen om autonoom de onderwijsorganisatievorm te kiezen (lineair, modulair of een andere onderwijsorganisatievorm), evenals het al dan niet voorzien van de mogelijkheid om dezelfde opleidingen zowel in lineaire vorm als in modulaire vorm aan te bieden, zijn nog onvoldoende uitgeklaard.

3.3.1 Een Vlaamse opleidingenstructuur gaat vooraf aan de uitbouw van een modulaire opleidingenstructuur

De Vlor gaat ervan uit dat de modulaire opleidingenstructuur een afgeleid product is van een overkoepelende Vlaamse opleidingenstructuur. Deze overkoepelende opleidingenstructuur wordt op haar beurt afgeleid van éénzelfde referentiekader: de beroepenstructuur en de beroepsprofielen. Dit moet garanderen dat de uitgereikte sanctionering herkenbaar is voor de arbeidsmarkt.

Toch dient te worden opgemerkt dat nog niet alle beroepsprofielen zijn gerealiseerd. Er moet op de realisatie ervan worden toegezien om het civiel effect voor de opleidingen te garanderen.

De procedure voor de totstandkoming van een overkoepelende opleidingenstructuur, is als dusdanig niet het onderwerp van dit ontwerpadvies. De Vlor dringt wel aan op transparantie terzake.

De Vlor gaat er vanuit dat de Vlaamse opleidingenstructuur volgende structurelementen bepaalt:

- De certificering. De werkwijze om deze structuur vorm te geven moet duidelijk zijn.
- De overheid (in overleg met **een evenredige vertegenwoordiging van** sociale partners, onderwijs en andere opleidingsinstanties) bepaalt waaraan een erkenbare certificering wordt verbonden;
- De na te streven eindtermen ⁽³⁾ per opleiding, afgeleid uit het referentiekader. Dat zijn de inhoudelijke bouwstenen. Zij vormen de absolute garantie dat de certificaten transparant en uitwisselbaar zijn.
- De procedure om opleidingen toe te wijzen aan bepaalde onderwijssectoren en aan specifieke onderwijs- en andere opleidingsinstanties;

³ Eindtermen is hier het verzamelbegrip voor : eindtermen basisvorming, decretale specifieke eindtermen en (ev.) afgeleide specifieke eindtermen.

- De procedure om nieuwe opleidingen toe te voegen aan, te schrappen of te wijzigen in de opleidingenstructuur.

3.3.2 De vertaling van de algemene opleidingenstructuur naar een modulaire opleidingenstructuur

De Vlor stelt voor, in overeenstemming met eerder geformuleerde doelen en uitgangspunten, dat de overheid volgende structurelementen van de modulaire opleidingenstructuur vastlegt:

- de benaming van de modules;
- de bijhorende certificaten en deelcertificaten. bepleit een beheersbaar aantal certificaten. Flexibiliteit en transparantie moeten in evenwicht blijven zodat kiezen geen onmogelijke opdracht wordt voor de leerling;
- de omvang van de modules, uitgedrukt in studie-omvang en niet in lesuren of contacturen. Deze omvang kan verschillen al naargelang het onderwijsniveau of de onderwijssector;
- de strikt noodzakelijke volgorderelaties;
- de decretale en (ev. afgeleide) specifieke eindtermen per opleiding;
- een niveau-aanduiding voor de modules.

De onderwijsverstrekkers hebben autonomie in de volgende domeinen: indeling van modules in kleinere eenheden, de eventuele bijkomende volgorderelaties tussen modules, de omschrijvingen van de leerdoelen van elke module rekening houdend met de decretale, specifieke eindtermen en de ev. afgeleide specifieke eindtermen en de pedagogisch-didactische werkwijze.

Omwille van de noodzakelijke uitwisselbaarheid van de modules, is het onontbeerlijk dat de onderwijsverstrekkers bindende afspraken maken over de indeling van einddoelen per module. Deze einddoelen worden vastgesteld in leerplannen.

Volgens welke procedure men de structuurkenmerken gaat ontwikkelen, is erg wezenlijk. Deze procedure moet voldoende garanties bieden op betrokkenheid van de onderwijsverstrekkers, moet de onderwijsvrijheid van de onderwijsverstrekkers en het adviesrecht van de Vlor respecteren. De Vlor bepleit een transparante procedure die bovendien decretaal verankerd wordt.

4 Doelgroepen van de modulaire onderwijsorganisatie

Alhoewel het zinvol en mogelijk is om modulaire onderwijsorganisatievormen voor verschillende doelgroepen uit te werken, beperkt de Vlor zich tot de doelgroepen van beroepsopleidingen.

Zij situeren zich, in de huidige onderwijsstructuren, in het beroepsgerichte secundair onderwijs, in het analoge aanbod van het volwassenenonderwijs en in het hoger onderwijs. Ook in de beroepsopleidingen buiten de formele onderwijssector zijn modulaire onderwijsorganisatievormen zinvol.

Een belangrijke kwestie inzake de invoering van een modulair systeem in het leerplichtonderwijs, is vanaf welke graad dit aangewezen is. De meningen in de raad zijn hierover verdeeld.

Alternatief 1

De invoering van modulaire organisatievormen in het voltijds secundair onderwijs begint in de tweede graad.

Pro

De uitwerking in de tweede graad zal nog beperkt zijn, omdat het aantal keuzemogelijkheden in de tweede graad beperkt is. Een volwaardige modulaire organisatievorm wordt dan geleidelijk uitgebouwd.

Een aantal meerwaarden van modulaire organisatievormen zoals de beleving tussentijdse succeservaringen en ondersteuning van flexibiliteit in overgangen komen bovendien al volop tot hun recht in de tweede graad.

De invoering van modulaire onderwijsorganisatie in de tweede graad komt ook tegemoet aan de beroepskeuzeontwikkeling bij lerenden. Vanaf 14-15 jaar oriënteert de jongere zich op de eigen individualiteit. Hij doet aan zelfonderzoek, verzamelt kennis van beroepen en arbeidswereld.

Contra

De groepsdynamiek wordt, weliswaar in beperkte mate, doorbroken. Nochtans beschouwt men vaste klasgroepen, zeker in de tweede graad, als een belangrijke basis voor een adequate onderwijs- en leersituatie.

Bovendien zijn problemen met het mogelijks omzeilen van basisvorming nadeliger in de tweede graad, omdat er zeker dan nog onvoldoende basisvorming verworven is.

Alternatief 2

De invoering van modulaire organisatievormen in het secundair onderwijs gebeurt in de derde graad.

Pro

Vaste klasgroepen verdwijnen pas in de 3de graad. Men verwacht dat lerenden daar in de derde graad beter tegen opgewassen zijn.

Problemen met het mogelijks omzeilen van basisvorming zijn minder nadelig in de derde graad, omdat er reeds een zekere basisvorming verworven is. Streven naar een minimaal maatschappelijk functioneren behoort immers tot de eindtermen van de basisvorming van de tweede graad.

In de derde graad kan men meteen een volwaardige modulaire organisatievorm uitbouwen.

Contra

Ook lerenden in de tweede graad hebben baat bij het beleven van tussentijdse succeservaringen, bij flexibele overgangen en aandacht voor tempoverschillen in hun leerproces.

In dit scenario gaat een strak leerjarensysteem eerder abrupt over in een volwaardige modulaire organisatievorm.

5 Voorwaarden bij de invoering van een modulaire onderwijsorganisatie

5.1 Lerenden

5.1.1 Uitbouw van een degelijke leer- en trajectbegeleiding

Leer- en trajectbegeleiding doorheen de schoolloopbaan en vervolgopleidingen winnen aan belang. Om “actor” te kunnen worden van hun eigen loopbaan, om te leren vanuit een positief zelfconcept, om persoonlijke verantwoordelijkheid te nemen in loopbaanbeslissingen, hebben lerenden begeleiding nodig.

De eerstelijnszorg inzake leer- en trajectbegeleiding ligt in handen van de school. Tweedelijnszorg is een opdracht voor het CLB althans in het leerplichtonderwijs. Op vraag van de school kunnen zowel de CLB als de PBD de school ondersteunen bij haar eerstelijnszorg.

5.1.2 Aandacht voor vorming tot zelfsturing

De mogelijkheid om in een modulaire onderwijsorganisatie individuele leerwegen uit te stippelen, vereist dat de leerling beschikt over een grotere mate van zelfsturing in het keuzeprocess.

Hoewel de vorming van de zelfsturingscapaciteit uiteraard ook een waardevolle doelstelling is voor het onderwijs, heeft de aanwezigheid van zoveel keuzemogelijkheden als gevolg dat er voorafgaande leerprocessen en individuele begeleiding nodig zijn. Deze individuele begeleiding moet gericht zijn op het ontwikkelingsproces dat de leerling doormaakt inzake zelfsturing.

5.1.3 Rechtspositie van de leerling/cursist

Lerenden/cursisten dienen vooraf zekerheid te hebben over de aan te passen regelgeving m.b.t. studiebewijzen, overgangen, studietoelagen, toelatingen, vrijstellingen, enz. Er moet een oplossing gezocht worden voor de meerkost voor de lerende bij noodzakelijke verplaatsingen.

Er moet duidelijkheid zijn over de mogelijkheden bij overgang van het lineaire naar het modulaire stelsel. Ook dan is een adequate studievoortgang immers belangrijk. In een onderwijsleersituatie waarbij de lerende effectief centraal staat, zouden problemen van studievoortgang enkel van organisatorische aard mogen zijn.

5.2 Leraren

5.2.1 Competenties

Een modulaire onderwijsorganisatie veronderstelt specifieke competenties bij de leraar. Een modulaire onderwijsorganisatie is hierbij geen exclusieve. Ook in andere onderwijsorganisatiestructuren hebben deze competenties een meerwaarde.

De leraar is een coach, een begeleider, die

- in teamverband kan werken met multidisciplinaire verantwoordelijkheid zodat module-inhouden op een geïntegreerde wijze aangeboden kunnen worden;
- lerenden kan begeleiden op het vlak van leertrajecten en kan samenwerken met 2de lijnsbegeleiding;
- binnen bepaalde grenzen flexibel inzetbaar is.

Vernieuwing van de onderwijsleersituatie zal eveneens specifieke competenties bij de leraren veronderstellen. De aard van de competenties varieert al naargelang de klemtonen die de school hierbij legt.

Onderwijsinstellingen zullen daarom voldoende moeten investeren in aangepaste nascholing voor het hele schoolteam. De leidinggevende moet ruimte voorzien in het lesrooster zodat zijn leraren aan nascholingsinitiatieven kunnen deelnemen.

De overheid heeft hier de cruciale opdracht om te voorzien in een voldoende onderwijsondersteunend aanbod. Er moet voldoende begeleiding zijn via de pedagogische begeleidingsdiensten en/of andere onderwijsondersteunende instanties. De overheid moet ook voorzien in specifieke nascholingsinitiatieven.

De specifieke competenties moeten worden afgetoetst aan de huidige beroepsprofielen en basiscompetenties. Indien nodig moeten ze worden aangepast. De nieuwe vereisten moeten vervolgens opgenomen worden in de doelen van de lerarenopleiding.

5.2.2 Lesbevoegdheid

Het geïntegreerd aanbieden van inhouden, via teamteaching, maakt het herbekijken van bestaande vakken en specialiteiten noodzakelijk. De bekwaamheidsbewijzen die gekoppeld zijn aan de huidige vakken (én graad én onderwijsvorm) moeten herbekeken worden, evenals de daaraan gekoppelde weddenscalen. Er is nood aan een verbreding van bekwaamheden. Er moet onderzocht worden welke problemen daarmee samenhangen.

Het toekomstig stelsel van bekwaamheidsbewijzen en ordening van de vakken moet transparant zijn.

Er is ook een adequate oplossing nodig voor de problemen bij overgang van een lineair naar een modulair stelsel inzake verloning (geen weddenverlies - garanderen inkomen personeel voor een heel schooljaar) en vaste benoeming (behoud vaste benoeming).

5.2.3 Opdrachtomschrijving

De opdrachtomschrijving van het personeel moet grondig worden herzien. Prestaties van leraren kunnen niet meer uitgedrukt worden in lestijden per week, wel in aandelen van een voltijdse opdracht (op week- of maandbasis) die verschillende taken bevat (planning, ontwikkelingswerk, overleg, lesgeven, leerlingbegeleiding, nascholing...). Een voldoende flexibele inzetbaarheid is alleszins nodig. In elk geval moeten al deze taken in de opdracht begrepen worden, en moet de flexibele inzetbaarheid kaderen in de normale prestatie.

Specifieke aandacht moet gaan naar de wisselende inzetbaarheid van het personeel en de mogelijk ongelijkmatige prestaties. De effecten op de inzetbaarheid moeten concreet beschreven worden. Ervaringen uit het experiment en uit het volwassenenonderwijs kunnen hier nuttig zijn .

Bij de herziening van de opdrachtschrijving moet nagegaan worden of het huidige onderscheid tussen AV, TV en PV nog overeind kan blijven.

5.2.4 Rechtspositie van de leraar

De reorganisatie van de lesbevoegdheden en de wijzigingen in de opdrachtschrijving mogen geen negatieve gevolgen hebben voor de rechtspositie en het loon van de leraar.

Vervanging, regeling ziekteverlof, afwezigheden, verloven, terbeschikkingstelling, reffectatie, voorrangrechten zijn thema's die in het kader van de modulaire onderwijsorganisatie een aangepaste rechtspositie nodig hebben.

5.3 Schoolorganisatie

5.3.1 Administratieve schoolorganisatie

Leertrajecten moeten zo eenvoudig en transparant mogelijk worden voorgesteld (Het is belangrijk om daarin een bepaalde eenvormigheid na te streven). De school zal voor de lerenden een portfolio moeten bijhouden.

De wijzigingen in leerstofordening, de aanpassingen in de regelgeving en de opdracht om een portfolio bij te houden, brengen wijzigingen met zich mee in de werking van de administratieve diensten. Daarom moeten ook de administratieve diensten op schoolniveau nascholing krijgen, opdat zij voldoende vertrouwd geraken met het nieuwe begrippenkader en de regelgeving en die ook correct kunnen toepassen.

Ook het feit dat het aantal registratiemomenten veel groter zal worden (zie het volwassenenonderwijs) zal de administratieve procedures exponentieel doen stijgen. De Vlor pleit alleszins voor eenvoudige administratieve procedures en controle-instrumenten.

De nieuwe taken die aan de schoolorganisatie worden toegekend, veronderstellen een bijkomende personeelsinzet.

5.3.2 Doorstroming van lerenden

De lerende moet voldoende doorstromingsmogelijkheden hebben om recht te kunnen doen aan de gewenste individualisatie van de leerwegen. Daarbij moet men vermijden dat de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen de vrije keuze in het leerplichtonderwijs in het gedrang zou brengen. Er moeten dus voldoende "reële" keuzemogelijkheden zijn. Een bijzonder probleem stelt zich bij het niet-slagen voor een module. In dat geval moeten modules parallel **kunnen** worden aangeboden of moeten ze hernomen kunnen worden.

Om de nodige doorstromingsmogelijkheden aan te bieden, is er voldoende schaalgrootte nodig. Bovendien moet de opeenvolging tussen modules beperkt worden tot het uiterst noodzakelijke.

De bedoelde schaalgrootte ⁽⁴⁾ kan gerealiseerd worden indien het aanbod wordt uitgebouwd op het niveau van de scholengemeenschap, en/of indien samenwerking met andere instellingen wordt gezocht. Samenwerkingsverbanden zijn mogelijk binnen eenzelfde onderwijsniveau of sector maar kunnen deze "grenzen" ook overschrijden.

4 Het begrip « schaalgrootte » heeft hier een ruimere betekenis dan "institutionele schaalvergroting".

Dit streven naar voldoende schaalgrootte moet verzoenbaar blijven met de kleinschaligheid die essentieel deel uitmaakt van een aangepaste pedagogisch-didactische organisatie in het BuSO en in het DBSO. Voor kleine, perifere (geïsoleerde) onderwijsinstellingen vormt de noodzaak aan voldoende schaalgrootte een specifiek probleem waarmee dient rekening gehouden te worden..

Voor het specifieke probleem van studievoortgang bij niet-slagen, kan men ook een model van modulaire onderwijsorganisatie overwegen, waarin de strikt consecutieve uitbouw van het leertraject wordt afgezwakt. In zo'n model wordt het wel mogelijk geacht dat tekorten in bepaalde modules kunnen gecompenseerd worden door andere modules. In zo'n modulaire onderwijsorganisatie vindt op regelmatige tijdstippen een beoordeling van een deeltotaal plaats, in functie van de beoordeling van mogelijke voortgang doorheen het leertraject.

Het opsplitsen van basisvorming en beroepsgerichte vorming in verschillende delen kan een bijzonder probleem vormen in het kader van de studievoortgang. Dit kan leiden tot een onevenwicht tussen de studievoortgang in de beroepsgerichte vorming en deze in de basisvorming.

De nieuwe doorstromingsmogelijkheden die gecreëerd worden via de nieuwe opleidingenstructuur moeten ook in de regelgeving hun neerslag krijgen.

5.3.3 Een gewijzigde onderwijsleersituatie

De overgang naar een modulaire onderwijsorganisatievorm veronderstelt conceptueel voorbereidings- en ontwikkelingswerk op schoolniveau. Dit veranderingsproces veronderstelt ook een vernieuwing van de onderwijsleersituatie.

De school/instelling heeft voldoende personeel en financiële middelen nodig om deze overgang en de onderwijsvernieuwing degelijk voor te bereiden en heeft voldoende pedagogisch-didactische ruimte nodig om een eigen invulling te geven aan de vernieuwing.

Er is ook nood aan voldoende procesbegeleiding (via de begeleidingsdiensten) om de vernieuwing procesmatig te ondersteunen.

De overheid is genoodzaakt om voldoende middelen ter beschikking te stellen. Ook de school echter moet bepaalde prioriteiten stellen in de aanwending van de reeds beschikbare middelen.

De introductie van vernieuwingen vraagt een grote inzet en motivatie van het schoolteam. Uiteraard mag men verwachten dat elk schoolteam voortdurend op zoek is naar mogelijkheden om de kwaliteit van de onderwijsleerprocessen te verhogen. Wanneer het echter om een vrij ingrijpende vernieuwing gaat (en de introductie van een modulaire onderwijsorganisatie is ingrijpend), dan vergt dit een bijkomende inzet van het schoolteam, zeker in de aanvangsjaren.

De invoering van een modulaire onderwijsorganisatie vereist ook dat de leidinggevende(n) van de school voldoende ruimte creëren voor innovatie en de leraren betreft bij elke fase van de besluitvorming en uitvoering. Vernieuwingsprocessen moeten van bij aanvang gedragen worden door alle actoren. Dat draagt (in hoge mate) bij tot de kans op succes.

5.4 Financiering

Het is noodzakelijk om de regelgeving over de financiering aan te passen. Bij de toepassing van een modulaire onderwijsorganisatie waar flexibel in- en uitstappen mogelijk is, zijn meerdere tellingsdata per schooljaar nodig. Dit vergt ook aanpassingen in de leerlingen- of cursistendatabank, zodat men de studieloopbanen goed in kaart kan brengen. Dit is ook van belang in het kader van een klare kosten-baten analyse.

De Vlor bepleit een klare analyse van de kosten en baten. In de kosten-batenanalyse onderscheidt men tenminste vier soorten kosten:

- Voorbereidings- en ontwikkelingskosten op Vlaams niveau (conceptuele voorbereiding;
- Voorbereidings- en ontwikkelingskosten op instellingsniveau (conceptuele voorbereiding;
- Implementatiekosten (infrastructuur, uitrusting, leermaterialen, opleiding leraren, nascholing leraren en ondersteunend personeel, planning en overleg op school, schooladministratie, enz.)
- Terugkerende kosten (o.a. leer- en trajectbegeleiding...)
- Algemeen maatschappelijke kosten (zoals breedte van de onderwijsopleiding, ...)

Ook worden verschillende soorten baten omschreven.

- Baten op het niveau van de leerling (motivatie...)
- Baten voor het onderwijs (minder overzitten, studierendement, effectiviteit en efficiëntie van onderwijs, welbevinden van personeel en lerenden...)
- Algemeen maatschappelijke baten (minder ongekwalificeerde uitstroom...)

De Vlor bepleit een klare analyse van de kosten en baten bij de invoering of bij evaluatie van modulaire onderwijsorganisatievormen. Daarbij moet men rekening houden met de context waarin het gebeurt en met de specifieke vormgeving van de modulaire onderwijsorganisatie.

De Vlor vraagt de minister uitdrukkelijk om een kosten-batenanalyse van het experiment in het beroepsgericht secundair onderwijs. Ook in de andere onderwijssectoren is dergelijke kosten-batenanalyse aan de orde. De overheid moet op basis van deze kosten-batenanalyse uitmaken of een veralgemeende invoering onder de in dit advies gestelde voorwaarden en uitgangspunten financieel haalbaar is.

5.5 Infrastructuur en leermaterialen

Een andere organisatievorm en de vernieuwing van de onderwijsleersituatie hebben gevolgen voor de infrastructuur en de leermaterialen. Een aangepaste leer- en werkomgeving is noodzakelijk. Meer aandacht voor bijvoorbeeld zelfstandig leren of projectwerking gaat gepaard met een nood aan meer lokalen en aan kleine lokalen waar lerenden in kleine groep of individueel de leerdoelen trachten te verwerven. Zelfstandig leren vereist ook een adequaat uitgewerkte mediatheek... Daarenboven vereist ook het veiligheidsaspect m.b.t. zelfstandig leren binnen de praktijkvakken bijzondere aandacht.

5.6 Grondige informatie en sensibilisering

De invoering van een modulaire onderwijsorganisatie vergt een tijdige en grondig voorbereide informatie- en sensibilisatiecampagne. Zowel de rechtstreeks betrokkenen maar ook de onrechtstreeks betrokken actoren moeten hierbij aangesproken worden.

Sensibilisering van de publieke opinie is ook erg belangrijk. Flexibiliteit en deelcertificaten roepen nogal snel het beeld op van 'non-kwaliteit', alsof alles (zomaar) kan.

6 Besluit

De Vlor vindt een modulaire onderwijsorganisatie in het Vlaamse beroepsgerichte onderwijs zoals onder punt 3 uitgewerkt wenselijk.

Essentieel bij deze stellingname is dat bij de concrete uitwerking de volgende doelen gerealiseerd kunnen worden.

- De lerende centraal plaatsen;
- Een overzichtelijk onderwijs- en opleidingsaanbod creëren;
- De ongekwalificeerde uitstroom verminderen;
- Tot levenslang en levensbreed leren stimuleren.

Ook moet de invoering van modulaire onderwijsorganisatievormen volgens de Vlor gepaard gaan met:

- gelijkwaardigheid van studiebewijzen;
- het behoud van de leerplicht;
- het respecteren van de autonomie van de inrichtende macht;
- een mentaliteitswijziging in de traditionele denkpatronen over competenties ⁽⁵⁾, onderwijs en leren;
- een vernieuwing van de onderwijsleersituatie;
- betrokkenheid van leraren.

Om doelen te realiseren en uitgangspunten te respecteren moet aan een heel aantal voorwaarden voldaan zijn. Deze worden uitvoerig omschreven in punt 5 en hebben betrekking op lerenden, op leraren, op schoolorganisatie, op financiering, op infrastructuur en leermaterialen, en op informatieverstrekking en sensibilisering.

Voor alle opgesomde voorwaarden moet een afdoend antwoord ontwikkeld worden. Toch schuift de Vlor een aantal organisatorische voorwaarden voorop waarvan hij meent dat de minister deze onmiddellijk moet opnemen. Het vooropschuiven van deze voorwaarden doet zeker en vast geen afbreuk aan de noodzaak tot adequate invulling van voorwaarden naar ondersteuning van leraren en onderwijsinstellingen, en naar pedagogisch-didactische leeromgeving.

De Vlor beveelt de minister aan om volgende zaken onmiddellijk op te nemen:

- een klare analyse van de kosten en baten van modulaire onderwijsorganisatievormen;
- de voorbereiding van een aangepaste regeling inzake lesbevoegdheid van leraren, een aangepaste opdrachtomschrijving van leraren en een aangepaste rechtspositie voor leraren;
- de voorbereiding van een rechtspositieregeling voor lerenden;

5 De Vlor geeft aan het begrip competentie een ruime invulling. Een competentie is de combinatie van kennis, vaardigheden, attitudes en persoonskenmerken die een persoon gebruikt om te functioneren naar de eisen die gesteld worden in een specifieke context (arbeids, opleidings, maatschappelijke en culturele).

- een duidelijke omschrijving van de structuurkenmerken van Vlaamse opleidingenstructuur en de modulaire opleidingenstructuur;
- een transparante overlegprocedure uittekenen en decretaal verankeren om een Vlaamse opleidingenstructuur en een modulaire opleidingenstructuur tot stand te brengen.

Jacques Perquy
Administrateur-generaal

Louis Van Beneden
Voorzitter